

Det globale fellesskapets Grunnlov

Taler

Hilde Frafjord Johnsen

Dato

17 mai 2004

Sted

Stavanger

1 Kjære alle sammen, kjære siddiser!

Gratulerer med dagen! Med nasjonaldagen, grunnlovsdagen, frihetsdagen.

5 17. mai er farger - nye røde lakksko med sløyfe, hvite iskremer og blå ballonger.
17. mai er lukter - gresset som anger og kruttrøyk fra naboguttens lekepistol. 17.
mai er lyder - hornorkester ved morgengry, slitne russerop og barnelek.

17. mai er konkrete minner, øyeblikk og opplevelser. Barndommens 17. mai.

10

Lyder, lukter og farger. Rødt, hvitt og blått.

17. mai er høytidsstemte, fortattede, sterke og tydelige symboler. Et flagg, et
mønster - et kors. Et land, vårt land - vår fellesskaps dag. På en 17. mai-dag er vi
15 på sporet av våre tradisjoner, vår nasjonalitet, på sporet av det "norske".

17. mai er Norges grunnlovs dag. I dag er det 190 år siden Eidsvoll-forsamlingen
møttes - 112 menn fra hele landet. Alle bar de med seg den samme drømmen:
Visjonen om å bygge et fritt, uavhengig Norge etter 400 år i union med
20 Danmark. For første gang møttes en riksforsamling, valgt etter
representasjonsprinsippet, inspirert av den franske revolusjon.

Etter valgreglene skulle tre av "de mest oplyste Mænd" fra hvert amt oppnevnes
til Eidsvoll-forsamlingen, og en av dem måtte være fra bondestanden. Fra
25 Stavanger Amt ble en bonde ved navn Asgaut Olsen Reilstad, opprinnelig fra
Finnøy valgt. Jeg nevner ham spesielt, ikke bare fordi han var kirketjener her i
Stavanger Domkirke, men fordi han var inngiftet i Frafjord-slekten og altså i
familie med meg!

10. april 1814 møttes de 112 på Eidsvoll, og 17. mai var grunnlovsteksten klar. 110 paragrafer i alt. Den begynte slik:

"Kongeriget Norge er et frit, sælvstendigt, udelelig og uafhængeligt Rige."

35

Det handlet om verdier.

Det handlet om noe så revolusjonært som frihet - frihet til å styre sitt eget land, sin egen fremtid.

40

Det handlet om likhet.

Det handlet om menneskeverd.

45 Ikke rart da, at Eidsvollmennene var begeistret. Som historikeren Sverre Steen har skrevet:

"Begeistring var en normal sinnstilstand hos disse menn, og patos en selvfølgelig uttrykksform."

50

Det handlet om å sikre fremtidige generasjoner grunnleggende verdier, om å bygge grunnmuren for vår velferd. Den kristne kulturarven. Det handlet om verdier som det nå er vårt ansvar å bringe videre til kommende generasjoner -- og til de mange i verden som ennå ikke har noen grunn til å feire - verken

55 nasjonaldager eller andre dager.

Frihet, likhet, menneskeverd.

Det er verdiene bak vår syttendemai-jubel.

60

Vi må bruke denne dagen til å feire - men også til å sette fokus på de som fremdeles kjemper for det vi tar for gitt.

Frihet, likhet, menneskeverd.

65

Vi i Norge forbinder ofte frihet med frihet for landet - fra unionen med Danmark i 1814, fra den tyske okkupasjonen i 1945. Frihet til å styre sitt land. Uavhengighet.

Nordal Griegs kjente dikt fra 1940 gir et godt bilde av dette:

«Idag står flaggstangen naken, bak Eidsvoll's grønnende trær, Men nettopp i denne time, vet vi hva frihet er.»

Det ble samling om verdier. 1814, 1905, 1940 og 1945.

Merkeår som vekker til minne kampen for nasjonal selvstendighet, frihet og menneskeverd.

Men frihet kan også bety andre ting. Frihet kan bety frihet fra fattigdom, frihet til å skape seg et liv med muligheter, frihet til å håpe på en bedre fremtid for sine barn.

85 Enhver tid har sin kamp, sies det. En kamp ble vunnet i 1814, en annen i 1905 og en tredje i 1945. Alle som tok del i den første kampen er borte i dag, mange av de som kjempet de to andre likeså. De sikret vår frihet og vår fremtid, og vi er dem stor takk skyldig.

90 Men hva er så vår tids kamp, vår generasjons utfordring? Hva er det vi skal kjempe for, hva skal de som kommer etter oss takke oss for? Hva betyr 17-mai-verdiene i dag - i 2004?

Fremdeles lever hvert fjerde menneske i verden på under en tier om dagen.

95 Mange afrikanere lever på under fem. Hvert sjuende menneske lider av sult. Ett av seks barn i Afrika dør før de fyller fem. De er ufrie - fanget i fattigdom. Gapet mellom fattig og rik er ufattelig stort, og ufattelig urettferdig.

Slik kan vi ikke ha det. Dette må vi gjøre noe med. For det bryter med våre

100 grunnlovsverdier. Vår tids største utfordring er å bekjempe fattigdommen i verden. Verdens ledere har også samlet seg bak kravet om å få bukt med fattigdommen. Med FNs Tusenårsmål har vi alle forpliktet oss til å halvere den mest ekstreme fattigdommen innen 2015. Vi skal gi mange flere rent drikkevann, sørge for at mange flere barn overlever 5-årsdagen sin - og at alle
105 jenter og gutter får gå på skole. Og mer til - innen 2015 - før dere barna som står her blir voksne.

110 Dette er kampen i vår tid - solidaritet med de som er fanget i ufrihet og urettferdighet. Kampen for menneskeverdet. For alle har samme menneskeverd, samme menneskerettigheter. Retten til frihet fra undertrykkelse, frihet til å tro og mene det vi vil, frihet fra sult, nød, fattigdom, diskriminering og vold.

115 Menneskerettigheter er ikke noe vi opptjener eller erverver. De tilhører alle, hvert enkelt menneske, alle steder i verden. Der gjøres ingen unntak for barn, for kvinner, for fattige. Alle har samme rettigheter - fordi vi alle er like viktige, like verdifulle.

120 Men menneskerettighetene kan ikke tas for gitt - de må beskyttes, vernes og støttes. Vi må sikre at de respekteres. Og ikke selv bidra til å frata andre mennesker deres rettigheter. Som når vi lukker øynene for vold og undertrykkelse, når vi er feige overfor overgrep og mobbing i våre omgivelser, når vi stenger grensene til landet for alle med annen religiøs eller etnisk bakgrunn enn oss selv, når vi stenger ute de som er annerledes, når vi unnlater å
125 vise solidaritet med de fattigste i verden.

For vi har et valg: Vi kan også kjempe for menneskerettighetene: Vi kan stå opp for de svake, vi kan engasjere oss, vi kan dele med de som trenger det mest. Vi kan åpne dørene, stuene, øynene og hjertene. Og det er dette som er vår
130 moralske plikt.

Menneskerettighetene er et evig fundament for verdensfellesskapet, et fundament som må vedlikeholdes, styrkes, hegnes om - hver dag, hele året.

135 Menneskerettighetene er egentlig det globale fellesskapets Grunnlov. Menneskerettighetene kjenner ingen grenser. De gjelder alle. De er for alle. De grunnleggende verdiene vi feirer i dag, er derfor ikke forbeholdt siddiser eller nordmenn eller europeere. Alle har rett til frihet. Alle har samme menneskeverd. Alle er vi like viktige.

140 Vi er del av et globalt fellesskap. Etter mange år i utlendighet skrev Henrik Ibsen "Peer Gynt". Det var nok ikke uten brodd mot gamlelandet at han i Peer Gynt sa: "Troll, vær dig selv nok!"

145 Kilden til våre 17. mai-tradisjoner er tuftet på det motsatte, på toleranse, romslighet og barmhjertighet. Vi skal ikke være oss selv nok! Henrik Wergeland,

som stiftet 17-mai-feiringen, var ikke det. Han gikk i spissen for å få fjernet den såkalte "jødeparagrafen" i grunnloven av 1814, som nektet jøder adgang til riket.
150 Og han lyktes. Også i dag gjøres det forskjell på folk. Også i dag må det kjempes for menneskeverdet. Wergelander er det bruk for, både store og små. Det er verdier som er viktige en dag som denne.

Og i hans ånd handler ikke vår grunnlovsdag, frihetsdag, vår 17. mai om "vi" og
155 "de andre". 17. mai gjelder alle. 17. mai må - og skal være - inkluderende, omfavnende, åpen. En nasjonaldag er ingen nasjonalisme-dag! Det er en nasjonenes, fellesskapets og verdienes dag.

Derfor er det så bra at barnetoget i Stavanger favner alle. At det er rom for flagg
160 fra mange land. Det reflekterer at Stavanger ikke bare er en internasjonal by. Det sier også noe om en by med åpne dører og gode verdier.

Spørreundersøkelser viser at 17. mai er en dag der innvandrerne føler seg mer hjemme, mer inkludert i det norske fellesskapet enn ellers i året. At 17. mai er en
165 gledens dag for oss alle, uansett bakgrunn og tilknytning, fordi det er universelle verdier som feires. At gleden over en dag som symboliserer frihet, likhet og selvstendighet er felles. For på denne dagen er heller ikke nordmenn sitt vanlige reserverte jeg - i tar del i en gigantisk folkefest, vi blir mer spontane og åpne. Kanskje burde vi forsøke å spre syttendemaistemningen litt mer jevnt utover
170 året, til de neste 364 dagene? Det ville gi økt trivsel for alle, tror jeg!

En av dem som kom til Stavanger for 6 år siden var dikteren Mansur Rajih fra Yemen. Som mange av dere vet hadde han sittet 15 år i fengsel. Som 'fristed for forfulgte forfattere' åpnet byen dørene for Mansur. Tor Obrestad har gjendiktet
175 noen av hans dikt, og i noen linjer fra diktet "Gi deg ikkje" sier han:

"Gi deg ikkje! La dei ikkje gjera deg mindre! Blir du gjort mindre, aukar verda si sorg Gløym ikkje: det fins framleis håp Det fins framleis i tankane dine Fengslet har bare ei dør Fridommen har tusen

180 Gi deg ikke!, sier Mansur Rajih, - for fengselet har bare en dør, mens friheten har tusen dører!

Han ga seg ikke. Nå er det andre kamper som utkjemper. Frihet for de mange.
185 Her skal heller ikke vi gi oss. Vi som bor i verdens rikeste land. Det beste landet å

bo i. Det forplikter. Generasjonene etter oss vil vurdere også vår innsats. Hva gjorde vi da det gjaldt? La oss gjøre vårt for å ta vare på verdiene, åpne dørene og stille opp for dem som trenger det mest.

190

Det er å ta 17. mai-verdiene på alvor!

Gratulerer med dagen - med grunnlovsdagen, frihetsdagen, fellesskapsdagen!

195

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

17. mai-tale, Grunnloven, Menneskerettigheter, Solidaritet

200

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-globale-fellesskapets-grunnlov>

205

210

215

220